

תוספת שבת

העלוך השבוע
לרפואת
האברך הצעיר
חיים בן עדנה
לרפוא"ש
בתושח"י

זמני הדלק"נ שבת פרשת בהעלותך
ירושלים: 7:10 מוקדם: 7:00
בני ברק: 7:25 מוקדם: 7:15
מודיעין עילית: 7:19 מוקדם: 7:09
חיפה: 7:20 מוקדם: 7:10
טבריה: 7:16 מוקדם: 7:06

מדברי רבותינו זצוק"ל ושיבדלחט"א במעלת תפילת מנחה בערש"ק וקדושת השבת

הסבר על עשרת הדיברות והשינויים בין דברות ראשונות בפרשת יתרו לדברות שניות בפרשת ואתחנן, ובפרט על השינויים במצוות 'שבת', שבדברות הראשונות נאמר 'זכור' ובדברות השניות נאמר 'שמור' וביאור ב'זכור' ושמור בדיבור אחד נאמר 'שמור' בגמ' בשבועות דף כ: ובר"ה דף כז., וביאור בגמ' בדף כט. 'שהכופר בע"ז כמודה בכל התורה', הביאור שרק ע"י שמירת שבת ניתן לכפור בע"ז, ועוד.

נאמר 'טוב' בדיברות ראשונות כי עשויין להשתבר, משמע שלא הכל נאמר בדיבור אחד, ע"ש

שאלה ו. האם ביו"כ גם היה מעמד שמיעת הדיברות השניות? וא"כ מתי הותר לעלות להר סיני והתקיים 'במשוך היובל המה יעלו בהר' אולי רק לאחריה (ועיין רש"י תענית דף כא: שמשמע ד"ה אל מול) שרק בא' ניסן יום הקמת המשכן, ועד אז היתה שכינה ונשמעו קולות בהר, משא"כ תוס' בביצה ה: ד"ה מכדי

שאלה ז. ועוד נקשה בדברי הגמ' בשבועות דף כט. שכותבת רק על כופר בע"ז ועל מצות ציצית שהם שקולים ככל התורה, למה לא הזכירו שבת שגם שקולה ככל התורה? ויותר שבגמ' שבת דף קיח: כתוב שהמשמר שבת מתכפר לו גם עוון ע"ז, וגם בזה יש להקשות האם זה כשעשה תשובה או לא? (עיין ט"ז סי' רמ"ב) ובזה יש לבאר מה זה 'כופר בע"ז' שנחשב כמקיים כל התורה כולה, לא כתוב סתם כל שאינו עובד ע"ז, משמע שצריך עוד משהו חוץ מלא לעבוד ע"ז, מהו? ונבאר בס"ד.

הגמ' בשבועות דף כ: לומדת מ'זכור' ושמור בדיבור אחד נאמר 'לחייב נשים בקידוש ובשמירת שבת, כיוון שהוקש זכור לשמור, והיה בזה נס גדול שה' עשה שישמעו את הזכור ושמור ביחד, מה שאין הפה יכול לדבר והאוזן לשמוע',

ויש להקשות בזה כמה קושיות, **שאלה א.** מה העניין וההכרח בזה שנשמעו ביחד? **שאלה ב.** למה לא נכתב זכור ושמור ביחד כבר בדברות הראשונות? [ואכן לרמב"ן נכתב בשניהם רק זכור] **שאלה ג.** למה בפזמון לכה דודי הפכו ואמרו 'שמור וזכור בדיבור אחד השמיענו א-ל המיוחד' למה קודם שמור שבדברות שניות. **שאלה ד.** למה ב'לכה דודי' כתוב שזה נאמר ע"י ה' הרי רק שני הדיברות הראשונות נאמרו ע"י ה' והשאר ע"י משה, וביותר אם שאר הדברות נאמרו ע"י משה יוצא שמשה אמר ביחד זכור ושמור?

שאלה ה. ועו"ק הרי יש עוד שינויים בתורה בין דיברות הראשונות לשניות גם הם נאמרו ביחד? (ואכן בגמ' בב"ק נד: כתוב שלא

ביאור א' - ביאור בטעמי מצוות השבת ששונים בין הדברות הראשונות לדברות השניות?

השי"ת רק את עמו ישראל, על ידי שינוי ושידוד מערכות הטבע והבריאה. ואמנם הנהגה זו היא רק לישראל, ולכן אמרו חז"ל: "שמור נתן לישראל".

ואכן גם בכלי יקר כתב שהלוחות הראשונות נאמרו באופן שגם הגויים יוכלו לשומרם, ושראה ה' שלא רוצים נתן הלוחות השניות בצניעה לישראל ולכן ישנם שינויים בלוחות, אבל סבר ששני הטעמים של שבת אחד הם לחיזוק האמונה, ואולי זה כלול בנאמר 'בדיבור אחד נאמר' ששני הטעמים לשמירתה אחד הם (שמות כ' ז') ויבאר בהמשך) ומאידך בהעמק דבר (כ' יא) הביא שאפי' בפסוק שנאמר ביתרו טמון שני טעמים, אחד בגלל שסיים הבריאה ואחד בגלל שנח בו ואפי' שהיה ממשיך בבריאה אחרי שבת היה טעם שנשבות כי הוא שבת, וכן עיין מ"ש בפרק י"ט ט' י' שני אופנים במסירת הדיברות.

ובשו"ת מהר"ם אלשקר סי' ק"כ הביא בשם הגאונים, 'שנאמר בדיבור אחד' כדי שידעו שגם הנכתב בלוחות השניות נאמרו בסיני, ולא היו שינויים, וזהו ההסבר לדברי רש"י (שמות כ' ז') שהביא עוד דברים שנאמרו בדיבור אחד לומר שבשעה שנאסר זה הותר זה, ואינם סותרים אחד לשני (כגון מחלליה מות יומת כנגדו וביום השבת שני כבשים, שקרבן מותר בשבת, לא תלבש שעטנז אבל לציצית מותר שכתוב גדילים תעשה לך, איסור אשת אח והותר ביבום, ע"ש). ובאיילת השחר תמה על רש"י מהגמ' ביבמות ד. שלומדת מזה שעשה דוחה ל"ת בכל התורה, ואם

נתחיל הביאור בקושיה נוספת, בעשרת הדברות שבחומש שמות (כ, ח) כתוב: "זכור את יום השבת לקדשו", ואילו בעשרת הדברות שבחומש דברים (ה, יב) כתוב: "שמור את יום השבת לקדשו". ויש שינוי נוסף ביניהם בטעם שנותנת התורה לכך שצויה עלינו לשבות ביום השבת - שאילו בחומש שמות כתוב שהטעם הוא: "כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ את הים ואת כל אשר בה וינח ביום השביעי, על כן ברח ה' את יום השבת ויקדשהו"; ואילו בחומש דברים כתוב טעם אחר: "וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים ויוציאך ה' אלוהיך משם ביד חזקה ובזרוע נטויה, על כן צוה ה' אלוהיך לעשות את יום השבת", נראה שיש שני טעמים למצוות השבת, והאם יש סיבה שטעם הראשון דווקא ללוחות הראשונות, והטעם השני דווקא ללוחות השניות?

ואמנם דרשו חז"ל (פסיקתא פרשה כג, י): "זכור נתן לאומות העולם, שמור נתן לישראל". יש להבין את ההבדל ביניהם - מדוע דוקא "זכור" לאומות העולם, ו"שמור" לישראל? מבאר ה"ד יוסף, שהטעם של "זכור את יום השבת" הוא, שהיא באה להורות על חידוש העולם, שה' ברא ונח ביום השביעי. ובזה אין שום הבדל בין עם ישראל לשאר העמים - כולם חייבים להאמין שה' ברא את העולם ומנהיגו מאז ששת ימי בראשית. לכן אמרו חז"ל: "זכור נתן לאומות העולם".

אבל הטעם של "שמור את יום השבת", הוא שנזכור שה' הוציאנו ממצרים ביד חזקה ובזרוע נטויה. וזו הנהגה מיוחדת שבה מנהיג

נאמרו בדיבור אחד איך אפשר ללמוד מכאן, הרי יתכן שכאן זה דבר מיוחד שהעשה דחה ל"ת, וכן יש תוס' בב"ק נד: על הגמ' שלומדת כלל ופרט בין הדיברות ובגלל שנאמרו בדיבור אחד אינו נקרא כלל ופרט המורחקים (ע"ש).

ביאור ב' - האם יש דעה שה' אמר בעצמו לישראל את כל הדיברות וממילא גם שבת נאמרה ע"י ה' ולא ע"י משה?

הדיברות נצטרכו להסבר של משה, ולכן הוכרחו לומר בשבת שזכור ושמור בדיבור אחד כי איך ישנה משה את מצוות 'עשה' של 'זכור' את יום השבת (אהבה), למצוות 'לא תעשה' של 'שמור' את יום השבת (יראה), וכדי שלא יהיה סתירה בזה, צ"ל שבדיבור אחד נאמרו, אבל שאר השינויים בעשרת הדיברות זה תוספת ביאור של משה לדברי ה' ואין בזה סתירה, וממילא איצ"ל שנאמרו בדיבור אחד. וחדש הרמב"ן שאולי בשני הדיברות היה כתוב על שבת 'זכור' ורק משה ביאר להם בלוחות שניות 'שמור', שאם שניהם נאמרו ביחד מה' היה צריך לומר גם שמור בדיברות הראשונות, (ע"ש)

ביאור ג' - ביאור הכלי יקר בחילוקים שבין הדברות הראשונות לדברות האחרונות

אחר שראה כי דעת אביו אינה נוחה מן בנות כנען רצה גם הוא למלאות רצון אביו למצוא חן בעיניו כך כל האומות כששמעו כל הדברות אשר צוה ה' לישראל וראו כי רצה ה' במצות אלו מן הדין היה שיקבלו גם המה לשמור ולעשות ככל אשר צוה ה' לישראל, ועל כן אמר הקב"ה דברות הראשונות באותו ענין שלא ימצאו האומות שום פתחון פה לטעון ולערער עליהם בשום צד ועל כן נאמרו דברות ראשונות בקולי קולות והיה הקול הולך מסוף העולם ועד סופו כדי שישמעו כל האומות ויקבלו מהם כל דבר הנאות לכולם בשוה, ולפי שמאנו לקבלם מחמת אותן מצות פרטיות שהם כנגדם כמו לא תרצח לא תנאף על כן אמר אחר כך דברות שניות בחשאי לישראל לבד.

ובזה יתורצו כל השינויים הללו, שבדברות הראשונות אמר זכור את יום השבת. לא רצה לומר שמור את יום השבת. כדי שלא ליתן פתחון פה לאומות לומר איך הוא מצוה אותנו על השמירה מכל מלאכה הלא כבר נאמר לבני נח יום ולילה לא ישובתו (בראשית ח כב) ורז"ל (סנהדרין נח:) למדו מכאן גוי ששבת חייב מיתה, על כן נאמר זכור את יום השבת. לומר כי אפילו מי שאינו בשמירה לפחות ישנו בזכירה כי כל האומות חייבים לזכור את יום השבת כדי לקבוע בלבם אמונת חידוש העולם אשר יתן עדות ה' נאמנה על מציאת השי"ת כי בכלל שבע מצות של בני נח הוא שלא יעבדו ע"ז, ואף על פי שהאומות לא יוכלו לקבל ציווי לא תעשה כל מלאכה מ"מ יכולים הם לקבל עליהם מצות הזכירה אשר גם המה חייבים בה להיות חידוש העולם לנגד עיניהם לזכרון.

ומטעם זה הוצרך ליתן טעם בדברות ראשונות כי ששת ימים עשה ה' וגו' כי זה טעם לזכור חידוש העולם ואילו היה נותן טעם וזכרת כי עבד היית וגו' היו אומרים האומות אנחנו לא היינו עבדים במצרים על כן אין אנו צריכים לקבל השבת לפיכך נתן להם טעם כי ששת ימים עשה ה' וגו'. כי טעם זה מספיק לשניהם לישראל ולאומות ואל תשיבני ממה שנאמר אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים שמא יאמרו האומות אותנו לא הוציא ממצרים ועל כן אין אנו חייבים לקבלו לאלהות, תשובה לדבר אין הפירוש שבעבור אותה הוצאה חייבים לקבלו שהרי בלאו הכי חייבים לקבלו מצד כי הוא ברא שמים וארץ וכל אשר בהם ומה שתלה הדבר בהוצאה זו לומר שאפילו הוצאה זו לבד תספיק לשעבד

נאמרו בדיבור אחד איך אפשר ללמוד מכאן, הרי יתכן שכאן זה דבר מיוחד שהעשה דחה ל"ת, וכן יש תוס' בב"ק נד: על הגמ' הכלי יקר בשמות (כ ב) הביא מחלוקת אם שמעו כל עשרת הדיברות מה' או רק שנים הראשונים, (וכגמ' קידושין דף לא ומכות דף כד, ע"ש) ויעיין גם באור החיים ובאבן עזרא שם, ואמנם כתוב בתחילת עשרת הדיברות שה' דיבר את 'כל הדברים האלה', ורש"י מסביר (יתרו כ' א') שה' אמר בדיבור אחד את כל עשרת הדיברות יחד, וא"כ מה החידוש שבשבת זכור ושמור נאמרו ביחד הרי הכל נאמרו בדיבור אחד?

וחדש הרמב"ן (פסוק ז' ח') שה' אמר להם בעצמו כל עשרת הדיברות, והשני דברות הראשונים הבינו ללא הסבר נוסף ממה, כי הם עיקר התורה אמונה ואיסור ע"ז, אבל בשאר

הכלי יקר הביא עשרה חילוקים בין הדברות הראשונות לדברות שניות, וחדש שבמצוות ז' בני נח לא לעבוד ע"ז, כתוב שהגויים צריכים לזכור שבת, שרק זכירתה מעידה על האמונה בה', וביאר שאין בזה סתירה לגוי ששבת חייב מיתה,

וז"ל הכלי יקר: "ראה ראינו ליתן טוב טעם ודעת על השינויים שנמצאו בדברות ראשונות ואחרונות. א', בראשונות כתיב זכור את יום השבת ובאחרונות כתיב שמור את יום השבת. ב', בראשונות לא כתיב כאשר צוך ה' אלהיך ובאחרונות כתיב בשבת ובכיבוד אב ואם כאשר צוך ה' אלהיך, ג', בראשונות נתן טעם לשמירת השבת כי ששת ימים עשה ה' וגו' ובאחרונות נתן טעם אחר וזכרת כי עבד היית וגו'. ד', בראשונות לא הזכיר בשבת שור וחמור ובאחרונות אמר ושורך וחמורך וכל בהמתך. ה', בראשונות כתיב למען יאריכון ימיך ובאחרונות הוסיף למען ייטב לך. ו', בראשונות כתיב לא תחמוד ובאחרונות הוסיף לא תתאוה. ז', בראשונות לא הזכיר שדהו ובאחרונות הוסיף שדהו. ח', בראשונות הקדים בית רעך לאשת רעך ובאחרונות הקדים אשת רעך לבית רעך. ט', בראשונות כתיב עד שקר ובאחרונות אמר עד שוא. י', בראשונות לא תנאף לא תגנוב כולם בלא וי"ו ובאחרונות כולם בוי"ו.

ומתריץ הכלי יקר, וז"ל: בשכבר יצאו מפרשי התורה ללקוט טעמים מפוזרים, ולא מצאו דרך אחד אשר יספיק לכל הספיקות הנזכרים, הלא קרוב לשמוע הצעה אחת קצרה לקוחה מדברי רז"ל שחזר הקב"ה על כל האומות אם ירצו לקבל התורה ועשוי לא רצה לקבלה בעבור לא תרצח, וישמעאל בעבור לא תגנוב, ועמון ומואב בעבור לא תנאף. ש"מ ששמעו תחילה כל האומות כל עשרת הדברות וכאשר אמרה כל אומה לא חפצתי לקחתה מאז מסרה לישראל ועל כן נמצאו כל השינויים הללו בין דברות ראשונות לאחרונות,

כי הדברות הראשונות נאמרו בלשון אשר השמיע ה' לכל האומות אף על פי שנאמרו בנוכח לישראל כמו ששמע מן לשון אשר הוצאתיך מארץ מצרים. מ"מ אילו היו האומות רוצים היו מקבלים גם המה עליהם ועל זרעם כל הדברים אשר צוה ה' לישראל, דרך משל יצחק צוה ליעקב שלא יקח אשה מבנות כנען, וירא עשוי כי רעות בנות כנען בעיני יצחק אביו וילך עשוי אל ישמעאל וגו'. אף על פי שיצחק לא צוה לעשוי כלום, מ"מ

אותך לי וזהו שפירש"י כדאי היא ההוצאה שתהיו משועבדים לי, מדקאמר כדאי היא ההוצאה ש"מ שאין זה עיקר הטעם.

אבל דברות שניות שנאמרו לישראל לבד נאמרו בלשון שמור. כי המה חייבים בזכירה ובשמירה מכל מלאכה על כן נתן הטעם וזכרת כי עבד היית וגו', כי זהו טעם על השביתה ממלאכה...

ובאחרונות נאמר כאשר צוה ה' אלהיך. בשבת, ובכיבוד אב ואם. כי במרה נצטוו ישראל עליהם אבל לא האומות ואילו היה אומר כן בדברות הראשונות היה נותן פתחון פה לאומות לומר למה לא צוה גם לנו על שני מצוות אלו קודם מתן תורה ויאמרו כאשר התחיל לצוות לישראל ולא לנו גם עתה אין רצונינו לקבל ועם מי שהתחיל יגמור.

ובראשונות לא אמר למען ייטב לך. כי האבן עזרא פירש למען ייטב לך זהו לעולם הבא שכולו טוב, ולמען יאריכון ימך בעה"ז, על כן לא רצה הקב"ה ליעד בדברות הראשונות לאומות העולם כי אם שכר העה"ז אשר עין בעין יראה שכרו אתו ופעולתו לפניו, אבל אם היה מיועד להם שכר העה"ב אשר עין לא ראתה

ביאור ד' - 'כופר בע"ז פירושו לשמור שבת ששניהם שקולים ככל התורה'

ברכות א' ה', נדרים ג' ט', מדרש רבה בשלח, תנחומא כי תשא, זוהר יתרו פט. ועוד

ועיין בט"ז סי' רמ"ב הביא על הגמ' שבת קיח: ששומר שבת מתכפר לו כל עונותיו אפי' של ע"ז, מדובר שעשה תשובה ביחד עם שמירת שבת, וזה מכפר לו על כריתות ומיתות ב"ד שרק יום המיתה מכפר להם, כאן ששומר שבת יתכפר לו מיד!!

וממילא מתורצת שאלה ז' שכאשר כתוב 'כופר בע"ז' מתכוונים לשומר שבת שבלי זה אינו יכול לכפור בע"ז, שכל מטרת שמירת השבת להחדיר את האמונה בה' ובבריאת העולם ואפי' טעם השבת של זכר ליציאת מצרים, זה לחזק את האמונה שה' ברא העולם ושבת בשבת, וכמו שביארנו בדברי הכלי יקר על התורה לעיל. (ואולי כוונת 'כופר בע"ז' לדברי הרמב"ם בהלכ' ע"ז פרק ב' שכתב עוד פרטים שנחשבים לעובד ע"ז החושב מה לפניו ומה לאחר ועוד, עיי"ש)

ביאור ה' - בביאור מדוע הקדים בפיזמון 'לכה דודי' את 'שמור' לזכור?

כן כתב שיש טעם הגון וראוי לקבוע "שמור" קודם "זכור", והוא על פי מה שהביא הרמב"ן בפרשת יתרו ממדרשו של רבי נחוניא בן הקנה, "שהזכירו עוד סוד גדול ב'זכור ושמור', ועל הכלל תהיה הזכירה ביום והשמירה בלילה, וזהו מאמר החכמים (בבא קמא לב ע"ב) שאומרים בערב שבת 'בואי כלה בואי כלה', בואו ונצא לקראת שבת מלכתא, ויקראו לברכת היום 'קידושא רבא' (פסחים קו ע"א) שהוא הקדוש הגדול, ותבין זה", עד כאן דבריו.

על פי זה נראה, שכיון שנקבע פזמון זה לאמרו בכניסת ליל שבת, לכן הוא מסודר באופן שקדם להזכיר "שמור" שהוא בלילה, ואחר כך "זכור" שהוא ביום.

בשו"ת "משנה הלכות" (ח"ד סימן לה) מביא מחכם אחד ליישב, שלפי ש"זכור ושמור בדיבור אחד נאמרו", אם כן שניהם שווים ואין כאן אחד קודם לחבירו. דבר זה בא המחבר לרמז בהתחילו ב"שמור".

לפי זה צריך להבין, מדוע מחבר הפיוט "לכה דודי" רבי שלמה אלקבץ זצ"ל, הפך את הסדר והקדים שמור לזכור, 'שמור וזכור בדיבור אחד נאמרו', והלא בלוחות הראשונים נאמר זכור, ורק בדברות השניות נאמר שמור, ואם כן היה לו לכתוב: "זכור ושמור בדיבור אחד", כסידור הכתוב.

ואכן בספר "סדר היום" לרבי משה מכיר זצ"ל מביא את הנוסח ב"לכה דודי" - "זכור ושמור בדיבור אחד".

בלקוטי מהרי"ח כתב, שרצון המחבר לציין את שמו בראשי החרוזים, הוא זה שהביאו להפוך את הסדר ולהציב בראש החרוז הראשון את תיבת "שמור", המתחילה באות ש' משמו.

ובספר "ברוך שאמר" (של התורה תמימה) תמה על תירוצו זה, שכן לשם ענין ציון שמו בראשי תיבות, היה יכול לפתוח את הפיוט באופן שיתקיימו ב' הענינים, שהיה אומר "שבת קודש זכור ושמור בדיבור אחד" או כיוצא בזה מילה אחרת הפותחת באות ש'. על

המשך ביאור בדברי הרמב"ן שזכירה ביום ושמירה בלילה - ובדרך זכירת יום השבת

התכנון חז"ל (שבועות כ ע"ב) באומרם: "זכור ושמור בדיבור אחד נאמר", כלומר, כל הנאמר ב"זכור", נאמר גם ב"שמור", וכל מה שנלמד מהם הוא שווה. כי גם ההנהגה הניסית של עם ישראל וגם ההנהגה הפשוטה של שאר אומות העולם - הכל הוא דיבור אחד של הנהגתו יתברך את העולם.

וכיצד זוכים להרגיש את קדושת השבת? בספר זכור ושמור הובא בשם ה"נתיבות שלום" שדורש על כך את הפסוק: "אם תשיב משבת רגלך עשות חפצך ביום קדש" (ישעיה נח, יג) - 'רגלך', פירושו: ההרגלים והתכונות הטבעיות של האדם, 'חפצך' הם הענינים שנפשו של אדם מחמדתן וחפצה בהם. אם תשיב אותם, כלומר: תהיה עצור מהם - תזכה לקבל את כח הקדושה של שבת קודש, וקראת לשבת עונג, לקדוש ה' מכבד, ואז תתענג על ה'.

כיוצא בכך, ביאר הסבא קדישא מסלונים זי"ע את המילים: "טהורים יירשוה" - רק אותם אלו שהם טהורים, זוכים לירש את שבת קודש, ולהמשיך על עצמם בשבת מכח הקדושה. רעיון זה מופיע גם בדברי הסבא קדישא מלכוניץ זצ"ל על המילים: "וגם במנוחתו לא ישכנו ערלים, כי לישראל עמך נתתו באהבה" - 'ערל' הוא מי ששקוע בתאוות, חס וחלילה, 'נתתו באהבה' פירושו: תמורת אהבה. רק אדם המחנך את עצמו במהלך השבוע כולו למסור את הענינים האהובים עליו, ולהקריב אותם לפני ה', יזכה לקבל תמורתם את הרגש קדושת השבת.

והידש הרמב"ן: שמו'זכור' נלמד שיש לזכור תמיד יום השבת שלא נשכחו ויתחלף לנו, והביא דברי רש"י שלמד מזה שהלכה כדברי שמאי בביצה דף טז שיש לדאוג לשבת כבר ביום א' והלל הסכים עימו בזה, רק לפי דרגתו עשה אחרת, שהלל בטח שה' ימציא לו מנה יפה מכל הימים, ומ'לקדשו' נלמד דאורי' לקידוש, ועוד הביא הרמב"ן מספר הבהיר שזכירה ביום ושמירה בלילה (אהבה ויראה, ע"ש)

על פי דברי הרמב"ן הסביר ה"ילקוט אליעזר" את מה שדרשו חז"ל (פסיקתא זוטרתא שמות, יב) מהפסוק (שמות יב, ב) "החודש הזה לכם": "לכם ראש חודשים - לכם ולא לאומות העולם, שהרי אומות העולם מונין מתשרי". על פי המבואר לעיל מובן מאמרם היטב, כי בחודש האביב הראה השי"ת את השגחתו המיוחדת על עם ישראל, כאשר בזרועו הנטויה שדד את מערכות הטבע למען גאולת עמו. ואמנם, הנהגה זו היא רק לעם ישראל, אבל אומות העולם נמצאים רק תחת ההשגחה הרגילה והקבועה, ולכן אינם ראויים לראש חודשים בניסן. אמנם זאת היא ההבנה הכללית והפשוטה של הדברים. אבל המתעמק בעניני האמונה, יגיע למסקנה שאין הבדל בין הנהגת העולם בדרך הטבע להנהגה שמחוץ לדרך הטבע, כי הכל נעשה על פי ה', בין אם מדובר באומות העולם שה' אינו משדד מערכות עבורם, ובין אם מדובר בעם ישראל שהנהגתם היא מיוחדת, והטבע משתנה עבורם. לכך

חידוש ה"ז": כח שמירת שבת כהלכתה מועיל לכפר אפי' על חייבי כרת ומיתת בי"ד, והסבר האמרי אמת למה דוקא תוספת שבת מציל ממיתה...

לגמ' ביומא פו. להחשיב שבת בין חילוקי הכפרה, אלא פירושו שמקילין בעונשו וכתוס' בשבועות יב:, ואמנם גם כדי לזכות לזה משתלם לשומרה כהלכתה...

והאדמו"ר האמרי אמת' מגור זי"ע אומר, שהמדקדק ב'תוספת שבת' הרי הוא ניצול מד' מיתות בי"ד ומכריתות, כיוון דכל עניין המיתה באה בעטיו של חטאו של אדם הראשון שאכל מעץ הדעת שאסר עליו הקב"ה לאכלו, וב'אור החיים' הק' (בראשית א כט בשם מד"ר כא) כתב שכל האיסור היה רק ליום השישי ואילו היה ממתין באכילתו עד כניסת השבת קודש מאז כבר היה מותר לו לאכלו אלא שהוא הקדים המאוחר. ואם כן בעת אשר אנו מקדימין וממהרים לבוא אל יום השבת קודש בקבלת 'תוספת שבת', מכפרים אנו על אותו החטא (הקדמה תחת הקדמה), וממילא פטורים אנו מעונש המיתה הנגזר בגינו,

וכבר אמר הגה"צ רבי אלימלך בידרמן שליט"א: שעל תוספת שבת מקבל האדם את שכרו משלם בעולם הזה, שכל מצוה שהאדם מוסיף יתר על מה שמחוייב מן הדין מקבל הוא עליה שכר מיד בזה העולם כידוע (י"טב פנים). והביא את דברי הבן יהודע על דברי הגמרא (שבת קיח). 'כל המענג את השבת נותנים לו נחלה בלי מצרים', דקאי על המוסיף מחול על הקודש, ושכרו 'מידה כנגד מידה' - כמו שבא זה והוסיף להרחיב את השבת מבלי לתת גבול ליום השבת, לכן אף שכרו יהיה כ'נחלה בלי מצרים'..

וז"ל הגמ' בשבת קיח: אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן כל המשמר שבת כהלכתה אפי' עובד ע"ז כדור אנוש מוחלין לו, שנאמר "אשרי אנוש יעשה זאת וכן אדם יחזיק בה שומר שבת מחללו" ושומר ידו מעשות כל רע", אל תקרי מחללו אלא מחול לו, אמר רב יהודה אמר רב אלמלי שמרו ישראל שבת ראשונה לא שלטה בהם אומה ולשון שנאמר ויהי ביום השביעי יצאו מן העם ללקוט וכתוב בתריה ויבוא עמלק. והמהרש"א שם מבאר שנקטו ע"ז כדור אנוש, משום שהם הראשונים שעבדו ע"ז, ודייק שמוחלין לו מזה שכתוב בפסוק הנ"ל "מחללו" בלשון זכר ולא "מחלליה" בלשון נקיבה, וכפסוק "מחלליה מות יומת", ועוד שיכלו לא לכותבה כלל, והיה מספיק לכתוב שומר שבת, ושומר ידו כמו ושמרו בנ"י את השבת שלא כתוב שם מחללו. (ע"ש),

ה"ז בריש סימן רמ"ב כתב: בטור הביא הגמ' בשבת הנ"ל שכל המשמר שבת כהלכתה אפילו עובד ע"ז כדור אנוש מוחלין לו, ותמה איך מדובר, אם לא עשה תשובה למה ששמירת שבת תעזור לו, ואם עשה תשובה למה נצרך לשמירת שבת? ומתריץ שאפי' שעשה תשובה יש עבירות שאינם מתכפרים עד מיתתו, ובאופן ששמר שבת כהלכתה מתכפר לו, ואפי' על כריתות ומיתות בי"ד!!! וביארו שלכן מיד לאחר כפרת עשיית העגל, לפני שבנ"י נצטוו על עשיית המשכן, נצטוו בשמירת השבת שיכפר להם על עוון ע"ז, אמנם בחמד משה לא הסכים לדברי ה"ז שא"כ היה